

Je těžké dnes najít někoho, kdo zná původní rituály, stýská si Michaela Budiman

Zatímco v Česku stále roste počet pohřbů bez obřadu, indonéští Toradžové jsou ochotni za obřad vydat astronomické částky. A protože přípravy trvají několik měsíců, případně i let, Toradžové své zemřelé mumifikují. Rituály tohoto etnika zkoumá PhDr. Michaela Budiman, Ph.D., z Ústavu jižní a centrální Asie FF UK.



Můžete nám přiblížit, kdo to jsou Toradžové?

Toradžové jsou etnikum, které obývá indonéský ostrov Sulawesi. Vzhledem k tomu, že žijí v horách, byli až do počátku dvacátého století úplně izolováni od okolního světa. Na rozdíl od etnik obývajících pobřežní regiony Sulawesi, kam se křesťanští misionáři dostali již mnohem dříve, si proto Toradžové dlouho zachovávali své autochtonní náboženství zvané *Aluk Todolo*, tedy víru předků.

Po příchodu misionáře trvalo ještě řadu let, než se zde ujalo křesťanství. V současné době se k němu hlásí většina Toradžů, dalších 7 % tvoří muslimové a *Aluk Todolo* již vyznávají jen asi 4 % jejich populace. Je pozoruhodné, že v toradžské

kultuře jsou však přesto stále zachovávány některé prvky tohoto původního náboženství.

Jak se toto spojení projevuje na toradžských pohřbech, kterým se ve svých výzkumech věnujete?

Toradžové se ve svých pohřebních rituálech snaží uplatňovat prvky *Aluk Todolo*, ale zároveň být dobrými křesťany, což není jednoduché. Vyřešili to tak, že „rozdělili“ svou kulturu na zvykové právo, zvané *adat*, a náboženství. To, co podle tohoto dělení patří do zvykového práva, si ponechávají, zatímco náboženské rituály přejímají z křesťanství. Vznikají pak z našeho pohledu zvláštní situace.

Součástí *Aluk Todolo* bylo například přesvědčení, že po smrti se lidská duše musí z tohoto světa dostat až do světa duší *puya*. Kvůli umožnění tohoto přestupu se na původních toradžských pohřbech zabíjela obětní zvířata, především buvolové a prasata, pomocí jejichž duše se měla lidská duše dopravit až do světa *puya*. Ještě před zabitím zvířete žádali Toradžové lokální božstva o souhlas s rituálem. To dnes již nedělají, protože v místní bohy nevěří, buvoly však zabíjejí stále, neboť tuto součást obřadu klasifikovali jako element pocházející ze zvykového práva. Rituály žádání bohů o souhlas dnes Toradžové nahrazují například tím, že buvoly před obětováním pokropí svěcenou vodou.

Jak velkou společenskou událostí je pro Toradže pohřeb?

Pro Toradže je pohřeb vždy velkou společenskou událostí. Jeho podoba a délka záleží na společenském postavení zemřelého. Toradžská společnost byla původně stratifikována do čtyř skupin, a přestože s příchodem křesťanství tato stratifikace měla oficiálně zaniknout, prakticky do určité míry stále funguje.

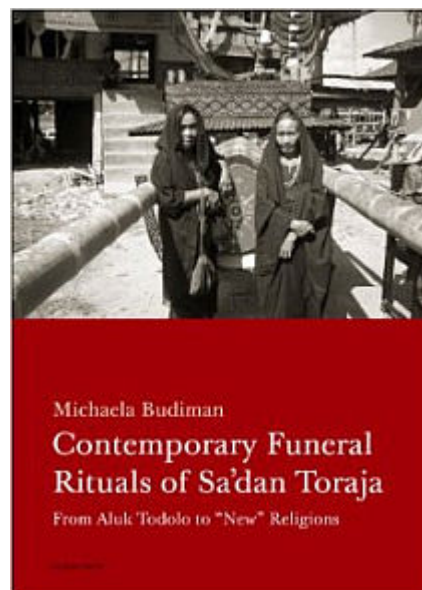
Mnohdy, i když ne vždy, navíc platí, že příslušníci nejvyšší vrstvy jsou velmi bohatí. V takovém případě mají opravdu propracované pohřby, které běžně trvají osm dní a jsou při

nich zabity desítky buvolů a stovky prasat. Může to být velice finančně náročné, jeden druh buvolů dosahuje ceny až 10 000 amerických dolarů za kus. Pro srovnání, vysokoškolský učitel má v Indonésii plat 200–300 dolarů měsíčně.

Je tedy zřejmé, že velké pohřby s takto drahými obětními zvířaty jsou extrém a vyskytují se jen zřídka, i tak jsou však částky, které jsou Toradžové ochotni utratit za pohřeb, pro nás těžko pochopitelné. K organizaci náročných pohřbů je zapotřebí měsíců, někdy až let, a tak Toradžové své zemřelé mumifikují.

Jak jsem již zmínila, pohřeb je vždy velkou společenskou událostí, sejdou se na něm všichni rodinní příslušníci, přátelé a známí zemřelého, a tak se velkých obřadů může v součtu zúčastnit třeba až deset tisíc lidí.

Jak funguje soužití mezi vyznavači původního náboženství a křesťany?



Vyznavačů původního náboženství je dnes už tak málo, že ke konfliktům snad ani nemůže docházet. Křesťané se ale na ty, kdo se hlásí k *Aluk Todolo*, dívají trochu skrz prsty a myslí si o nich, že jsou nemoderní. Také o nich říkají, že „ještě nemají náboženství“, což je s podivem, protože *Aluk Todolo* je velice propracovaný náboženský systém.

Na druhou stranu jsem několikrát slyšela vyprávět historku o

tom, že se na polích objevil škůdce, jeho majitelé se dlouho chodili modlit do kostela a prováděli křesťanské obřady, ale nic nepomohlo. Nakonec prý požádali o radu právě vyznavače *Aluk Todolo* a až jejich rituály skutečně pomohly.

Jak probíhal váš výzkum u Toradžů?

V roce 2006 jsem prováděla terénní výzkum, během něhož jsem denně chodila na pohřby, ale také na svatby, kterými jsem se částečně zabývala ve své disertační práci. Kromě toho jsem dělala rozhovory s místními. Nejvíce mi pomohl pan Tato' Dena', jeden z mála vyznavačů původního náboženství. V dnešní době je již velmi těžké najít mezi Toradži někoho, kdo opravdu zná původní rituály, protože mladí se již téměř všichni hlásí ke křesťanství a o *Aluk Todolo* toho mnoho nevědí. Proto jsem s panem Tato' Dena', jehož znalosti týkající se původních toradžských tradic byly nesmírně rozsáhlé, natočila několik hodin rozhovorů a část z nich také do své disertační práce přepsala.

O pohřbech Toradžů jste na podzim vydala knihu nazvanou *Contemporary Funeral Rituals of Sa'dan Toraja*. Myslíte si, že tato publikace může oslovit i laickou veřejnost?

Předpokládám, že kniha bude nejvíce zajímat indonesisty a antropology, ale toradžské pohřby jsou natolik pozoruhodné, že mohou upoutat i čtenáře, kteří s těmito obory nemají nic společného. Z vlastní zkušenosti vím, že téma toradžských pohřbů je natolik přitažlivé, že dokáže upoutat v podstatě každého. Měla jsem přednášky v muzeu, na univerzitě, ale i na základní škole a všude se posluchači pro dané téma nadchli.

PhDr. Michaela Budiman, Ph.D., začala studovat indonesistiku na FF UK v roce 1997. V roce 2001 se zúčastnila ročního studijního pobytu v Indonésii a navštívila svůj první toradžský pohřeb. Tato zkušenost se stala podkladem pro její diplomovou práci. Také ve své disertační práci se věnovala Toradžům, kromě pohřbů se však zabývala i jejich svatbami. Po dokončení doktorského studia připravila Michaela Budiman akreditaci oboru etnologie se specializací indonesistika, který byl na FF UK otevřen v roce 2011.

Autor: Adéla Limburská (FF UK)

Foto: FF UK

Zveřejněno 24. ledna 2014 v univerzitním časopise iForum.